

NĚKOLIK MYŠLENEK K ÚPRAVĚ PRÁVNÍHO JEDNÁNÍ V PŘIJATÉ REKODIFIKAČNÍ OSNOVĚ

RADEK RUBAN*

Právnická fakulta, Masarykova univerzita, Česká republika

Abstract in original language

Přijetím rekodifikační osnovy soukromého práva dochází k zásadní změně normativní úpravy subjektivních právních skutečností. Pozornost široké veřejnosti v tomto směru přitahuje především odklon od zavedené legální terminologie, avšak nadcházející koncepce v sobě kromě obměn „*estetických*“ zahrnuje rovněž zcela zásadní systematické změny. Cílem tohoto příspěvku je na vybrané koncepční změny nové právní úpravy poukázat a odhalit tak slabá místa osnovy v této oblasti.

Key words in original language

jednání, právní jednání, jednání bez právních následků

Abstract

By the enactment of the civil law recodificational concept, the legislation of subjective legal facts is changed. The heed of the scholars is given mainly to the legal terminology modification; however, the oncoming concept involves also the essential systematical changes, except the “*aesthetal*” ones. The aim of this paper is to point out some of these systematical changes, and to uncover the weak points of the passed law.

Key words

Act, Legal Act, Acting in Absence of Legal Impact

1. ÚVODEM

Problematika autonomie soukromé vůle patří mezi nejvýznamnější civilistická témata, která prochází napříč celým právním řádem.¹ Přijatá rekodifikační osnova úpravu subjektivních *právních* skutečností zásadním způsobem mění. V důsledku drobné terminologické úpravy je však prostor při odborných rozpravách věnován spíše marginálním otázkám a zásadní témata této problematiky zůstávají přehlížena.

* Radek Ruban je studentem 5. ročníku Právnické fakulty Masarykovy univerzity.

¹ Srov. např. Heyrovský, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*. 4. oprav. vyd. Praha : Nakladatelství J. Otto, 1910. s. 183.

Dovolují si tedy navázat na svou diplomovou práci² a na stať, kterou jsme s Pavlem Koukalem před několika měsíci publikovali,³ a dříve uveřejněné myšlenky dotýkající se problematiky *právního* jednání prostřednictvím tohoto příspěvku dále rozvést. Celá práce je koncipována jako esejevitý výklad synteticko-deduktivního charakteru. Počáteční kapitola popisuje účinnou právní úpravu. Na pozadí této *deskripce* je pak ve druhé kapitole označeno několik nejpalčivějších změn, které rekodifikační osnova v oblasti *právního* jednání přináší. Příspěvek je uzavřen krátkým shrnutím.

2. ÚKON, PRÁVNÍ ÚKON A PROJEV VŮLE BEZ PRÁVNÍCH NÁSLEDKŮ

Aby bylo možné následně pojednávat o nadcházející právní úpravě, je v první řadě nezbytné podrobit zkoumání současný zákonný text. Byť se totiž může zdát, že problematika *právního* úkonu patří mezi okruhy otázek, které již byly vyčerpávajícím způsobem popsány, není tomu tak.

Současný občanský zákoník (dále jen „ObčZ“)⁴ vymezuje *právní* úkon jako „[...] *projev vůle směřující zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují.*“⁵ Výchozím bodem nynější koncepce je tedy chápání úkonu coby *projevu vůle*. Z ust. § 35 ObčZ pak vyplývá, že účinná hmotněprávní úprava je založena na tzv. *subjektivní teorii* (či též *teorii vůle*),⁶ tedy na teorii, která na vůli pohlíží „[...] *jako na něco, co samostatně existuje vedle vnější skutečnosti projevu.*“⁷

Má-li tedy dojít ke vzniku *úkonu*, musí existovat v první řadě *vůle*. Ta je naukou⁸ chápána jako „[...] *psychický vztah jednajícího subjektu k zamýšleným [...] následkům*“,⁹ tedy jako určitý vnitřní poměr ke konsekvencím, které by tento poměr pohledem „*jednajícího*“ zapříčinil,

² Ruban, R. *Nicotnost usnesení valné hromady* [online]. [cit. 2012-04-22]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jarmila Pokorná. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/251464/pravf_m/>.

³ Ruban, R., Koukal, P. Několik poznámek k otázce nicotnosti v občanském právu. *Právní rozhledy*. 2011, roč. 19, č. 23. s. 857-865.

⁴ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁵ § 34 ObčZ.

⁶ Srov. např. Savigny, F. C. von. *System des heutigen römischen Rechts*. 3. Band. 1. Auflage. Berlin : Veit und Comp, 1840, s. 257 a násl.

⁷ Bezouška, P. § 34. In Fiala, J., Kindl, M., et. al. *Občanský zákoník: komentář. I. díl, (§ 1 až 487)*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. s. 173.

⁸ Srov. např. Pohl, T. Právní skutečnosti. In Švestka, J., Dvořák, J. *Občanské právo hmotné I. 5.*, jubilejní aktualiz. vyd. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2009. s. 119.

⁹ Fiala, J. Občanskoprávní skutečnosti. In Fiala, J. a kol. *Občanské právo hmotné*. 3. opr. a dopl. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2002. s. 26.

pokud by byl projev navenek.¹⁰ Není-li tohoto vnitřního psychického vztahu (*vůle*), není co následně projevit navenek, a o *úkonu* tak nelze hovořit¹¹ (a to ani ve vztahu k projevům mimovolním).¹²

Předpokladem vzniku *vůle* je pak z logiky věci existence subjektu schopného vůli mít, resp. ji utvořit. Termín *subjekt* však v tomto směru nelze zaměňovat s pojmem subjekt *práva*. Příkladně skupina osob sdružených dle ust. § 829 a násl. ObčZ subjektem *práva* není. To jí však – stejně jako i jiným kolektivům – nijak nebrání v tom, aby jistou vůli utvořila.¹³ Aby tedy bylo možné hovořit o *vůli*, potažmo o *úkonu*, musí zde být v první řadě entita schopná vůli mít. Není-li takového subjektu, *vůle* (resp. *úkon*) nevznikne.

Existence *vůle* však vznik *úkonu* sama o sobě nezaručuje. Jak již bylo výše řečeno, *úkonem* se rozumí až *projev* vůle, tedy až objektivní vyjádření onoho vnitřního psychického poměru jednajícího do jeho vnější sféry. Vycházejíc z již zmíněné *subjektivní teorie* (viz výše) si lze poměrně snadno představit situaci, kdy subjekt zcela konkrétní vůli má, tu však navenek neprojeví a případné následky tohoto potenciálního projevu tak nikdy nenastanou. Kromě vůle (resp. subjektu schopného vůli mít) je tak nezbytnou podmínkou vzniku *úkonu* rovněž volní projev. Není-li *projevu* vůle, pak o *úkonu* obdobně jako v předchozích případech uvažovat nelze.

Aby tedy v podmínkách účinné právní úpravy bylo možné hovořit o *úkonu*, musí zde být v první řadě (i) subjekt schopný vůli mít, dále pak (ii) sama vůle a konečně (iii) její vnější projev. Nejsou-li tyto tři předpoklady kumulativně naplněny, o *úkonu* hovořit nelze.

Jako úkony *právní* současný ObčZ označuje ty z projevů vůle, které směřují „[...] zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností,

¹⁰ K problematice pojmu „*vůle*“ v soukromém právu blíže viz např. Lavický, P. Kategorie vůle a její uplatnění v soukromém právu. *Časopis pro právní vědu a praxi*. 2000, roč. 8, č. 3. s. 361-366.

¹¹ Srov. např. Fiala, J., Švestka, J. Nad některými otázkami právních úkonů v občanském právu. *Právník*. 1983, roč. 122, č. 4, s. 329.

¹² Srov. např. Pohl, T. Právní skutečnosti. In Švestka, J., Dvořák, J. *Občanské právo hmotné I*. 5., jubilejní aktualiz. vyd. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2009. s. 147.

¹³ K otázce existence samostatné vůle kolektivního orgánu blíže viz např.: 1) Kornhauser, L., Sager, L. Unpacking the Court. *The Yale Law Journal*. 1986, roč. 96, č. 1. s. 82-117. 2) Rock, E. B. The Corporate Form as a Solution to a Discursive Dilema. *Journal of Institutional and Theoretical Economics JITE*. 2006, roč. 162, č. 1. s. 57-71.

kteřé právní předpisy s takovým projevem spojují [...]“,¹⁴ resp. ty, s nimiž objektivní právo spojuje jisté právní následky.¹⁵

„Právní uznání“ následků úkonu však neznemožňuje, aby projev vůle současně vyvolal i jiné mimoprávní (společenské) konsekvence. Tak například právním následkem úkonu, jímž je přijata *oferta* (§ 43c ObčZ) na uzavření kupní smlouvy, je právní povinnost prodávajícího odevzdat předmět koupě (§ 588 ObčZ). To však bezesporu nevyklučuje další mimoprávní (společenské) povinnosti smluvních stran, příkladně etický závazek dobrý obchod symbolicky zpečetit vzájemným podáním ruky.

„Právní relevanci“ úkonu je pak kromě „právního uznání“ následků projevu vůle nutné chápat rovněž jako legální uznání subjektivity jednajícího, neboť „[t]en, kdo není právním subjektem, nemá vůli pro právo relevantní.“¹⁶ Účinná právní úprava přitom sice vychází z fikční teorie právnických osob, avšak toto pojetí je do značné míry *organicky koncipováno*.¹⁷ Právní norma tak tedy sice určuje, komu postavení subjektu práva přiznat, možnost výběru však *de lege lata* (za podmínek, kdy právnícké osoby zásadně projevují vůli svými orgány) dává smysl pouze při volbě z okruhu subjektů, které jsou schopny vůli (a) vytvořit a (b) následně objektivně vyjádřit navenek.¹⁸ Byla-li by totiž za subjekt práva označena entita, která vůli zformulovat nedokáže, resp. není schopna její artikulace, pozbylo by ono „normativní uznání“ subjektivity na svém smyslu a tento institut by se stal pouhou prázdňou schránkou. Pokud tedy není subjektivita entity vůli projevující právem „garantována“, nevyvolává projev vůle jednajícího žádné právní následky. Na tom nic nemění ani to, že pokud by tentýž úkon učinil subjekt „právem uznáný“, daný projev vůle by právní následky vyvolal.

„Zbytková“ skupina úkonů, které – byť byly bezvadně projevny a existují – nezapřičiňují žádné následky, anebo sice vyvolávají následky, avšak pouze takové, které nejsou „právem garantovány“, bývá zpravidla

¹⁴ § 34 ObčZ.

¹⁵ Srov. např.: 1) Heyrovský, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*. 4. oprav. vyd. Praha : Nakladatelství J. Otto, 1910. s. 183. 2) Luby, Š. *Základy všeobecného súkromného práva*. Bratislava: Universum, 1944. s. 53.

¹⁶ Eliáš, K. Otázky formy při tvorbě vůle spol. s r.o. jejím nejvyšším orgánem. *Ad notam*. 1997, roč. 3, č. 1. s. 1.

¹⁷ Srov. např. Havel, B. Quo vadis obchodní vedení. *Obchodněprávní revue*. 2010, roč. 2, č. 3. s. 72.

¹⁸ Srov. např.: 1) Gierke, O. v. *Deutsches Privatrecht. Band I, Allgemeiner Teil und Personenrecht*. Leipzig : Duncker & Humblot, 1895. s. 265. 2) Schwerin, C. v. *Grundzüge des deutschen Privatrechts*. 2. Aufl. Berlin : W. de Gruyter, 1928. s. 13. [cit. dle Hurdík, J. *Právnícké osoby: (obecná právní charakteristika)*. Brno : Masarykova univerzita, 2000. s. 45.]

označována jako skupina tzv. *projevů vůle bez právních následků* či též *činů bezprávných*.¹⁹ Příkladem těchto úkonů může být pouhé každodenní poposednutí na židli či poškrábání na nose. Byť zde totiž v daných případech vůle i její projev bezesporu jsou a současně jsou učiněny bezvadně, objektivní právo s těmito *úkony* nespojuje žádné *právní* následky.

Dlužno pak podotknout, že označení *projev vůle bez právních následků* není zcela přesné. *Právní* následky totiž nevyvolávají ani (i) *úkony*, které by „*právně relevantní*“ byly, pokud by bývaly byly učiněny bezvadně, stejně jako (ii) zdánlivé (nicotné) „*úkony*“, při nichž absentuje (a) *vůle* (resp. *entita* schopná vůli mít) či (b) *projev* existující vůle. Je tedy patrné, že pojem *projev vůle bez právních následků* je podstatně širší a jeho užití v tomto kontextu není zcela korektní. Přesto však pro účely tohoto příspěvku rozumějme *činy bezprávnými* zásadně projevy vůle nevyvolávající zcela žádné konsekvence anebo ty úkony, které jisté následky sice zapříčiňují, avšak aniž by byť i jediný z těchto následků byl „*právem garantován*“, resp. aniž by byla normou práva „*uznána*“ subjektivita jednajícího.

Odlišně od „*právní garance*“ následků projevu vůle je pak pro posouzení „*právní váhy*“ daného projevu vůle nepodstatné, zda v důsledku *projevu vůle* dojde k zásahu do práv či povinností určitého subjektu. Zákonná definice ust. § 34 ObčZ hovoří o tom že *právními* úkony jsou ty z projevů vůle, které směřují „*[...] zejména ke vzniku, změně nebo zániku těch práv nebo povinností, které právní předpisy s takovým projevem spojují [...]*“,²⁰ přičemž právě slovo „*zejména*“ se stalo vděčným terčem kritiky ze strany nauky.²¹ Přestože se teorie dodnes neshoduje na tom, zda mohou existovat i *úkony*, které nevedou ke vzniku, změně ani zániku práv či povinností,²² jde podle mého názoru o otázku pro danou problematiku podružnou a ryze akademickou. Z pohledu posuzování „*právní váhy*“ konkrétního úkonu je rozhodující pouze to, (i) zda daný projev vůle jisté následky vyvolal a dále pak, (ii) zda jsou tyto následky stejně jako subjektivita jednajícího „*právem uznány*“. Není-li tomu tak, pak o *právní* úkon nejde, bez ohledu na to, zda

¹⁹ Heyrovský, L. *Dějiny a system soukromého práva římského*. 4. oprav. vyd. Praha : Nakladatelství J. Otto, 1910. s. 183.

²⁰ § 34 ObčZ.

²¹ Srov. např.: 1) Fiala, J., Švestka, J. Nad některými otázkami právních úkonů v občanském právu. *Právník*. 1983, roč. 122, č. 4, s. 330. 2) Eliáš, K. Vznik obchodních závazků. In Bejček, J., Eliáš, K., Raban, P., et. al. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003. s. 52.

²² K tomu blíže viz např.: 1) Knapp, V. *Teorie práva*. Praha : C.H. Beck, 1995. s. 142. 2) Důvodová zpráva k zákonu č. 509/1991 Sb., kterým se mění, doplňuje a upravuje občanský zákoník (viz Společná Česko slovenská digitální parlamentní knihovna [online databáze]. Parlament České republiky, 2011 [cit. 2011-11-22]. Dostupné z: <http://www.psp.cz/eknih/1990fs/tisky/t0685_08.htm>).

daný projev vůle změnu, vznik či zánik subjektivních práv způsobuje, anebo ne.

Dílčím závěrem této kapitoly je konstatování, že *úkonem* se v podmínkách ObčZ rozumí *projev vůle*. Aby tedy bylo možné o úkonu hovořit, je nezbytná existence (i) subjektu schopného vůli konstituovat, resp. vyjádřit, (ii) samotné vůle a konečně pak (iii) jejího projevu. Nejsou-li tyto tři pojmové znaky naplněny, o *úkon* se nejedná. Jako úkony *právní* pak účinná právní úprava označuje ty z projevů vůle, jejichž následky jsou „uznány“ normou práva (resp. objektivním právem). Tuto „*normativní akceptaci*“ je pak v širším slova smyslu nezbytné chápat rovněž jako „*legální uznání*“ subjektivity jednajícího. Zbývá skupina *úkonů*, tj. *projevů vůle*, které (a) nevyvolávají žádné následky, anebo (b) jejichž následky (leč byly tyto úkony učiněny bezvadně) nejsou „*právně relevantní*“, nauka označuje jako tzv. *činy bezprávné*.

3. JEDNÁNÍ, PRÁVNÍ JEDNÁNÍ A JEDNÁNÍ BEZ PRÁVNÍCH NÁSLEDKŮ

Přijetím rekodifikační osnovy dochází v oblasti subjektivních právních skutečností k celé řadě změn. Mnohé z nich mají zcela zásadní charakter a mění samu koncepci dosavadního chápání *volních* skutečností. Byť tyto otázky prozatím zůstávají stranou zájmu odborné veřejnosti, jeví se být více než vhodné měnící se prvky nadcházející úpravy pozorně vnímat.

V přijaté rekodifikační osnově dochází oproti současnému stavu v první řadě k terminologické změně. „*Osnova občanského zákoníku se [...] vrací k tradičnímu českému právníckému pojmosloví a v rámci toho také k pojmu ‚právní jednání‘ [...]*“²³ namísto dosud užívaného sousloví *právní úkon*. Navzdory rozsáhlým diskusím, které stran tohoto bodu probíhaly,²⁴ však lze konstatovat, že dopad této změny na samu podstatu věci je zcela marginální a jde tedy o obměnu spíše „*estetickou*“, nežli systematickou. „*[P]rávně - tedy způsobem právem aprobovaným - jedná [i nadále] osoba projevující vůli [...]*“²⁵ Obsah pojmu *jednání* je tedy totožný s významem termínu *úkon*.

Nejzákladnějšími předpoklady vzniku jakéhokoli *jednání* jsou tak – stejně jako u *úkonu* – (i) existence *vůle* (včetně subjektu schopného vůli utvořit,

²³ Důvodová zpráva k NOZ, s. 710. (viz *Důvodová zpráva k vládnímu návrhu nového občanského zákoníku* [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, vydáno květen 2011 [cit. 2012-03-18]. Dostupné z: <http://obcanskyzakonik.justice.cz/tiny_mce-storage/files/2011/Vladni_navrh_obcanskeho_zakoniku_2011_DZ.pdf>

²⁴ Srov. např. protichůdné názory P. Trösterera a F. Zoulíka v diskusi k příspěvku M. Selucké (viz Selucká, M. Následky vadnosti právních úkonů (právního jednání). In *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha : ASPI, a.s., 2007. s. 248-279).

²⁵ Důvodová zpráva k NOZ, s. 710.

resp. artikulovat) a dále pak (ii) existence následného *projevu* této vůle do vnější sféry jednajícího. Není-li tu totiž vůle, není nic, co by „jednající“ následně mohl projevit; a současně není-li vůle *projevena*, chybí objektivně vnímatelný aspekt, který by mohl vyvolat jisté následky.

K zásadním změnám však dochází ve vymezení jednání *právního*, resp. při ohraničení kategorie *bezprávných činů* v užším slova smyslu.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“) v prvé řadě opouští dosavadní organický korektiv fikční teorie právnických osob (viz výše), když po vzoru švýcarského občanského zákoníku (ZGB)²⁶ určuje, že „[z]ákon stanoví [...] jakým způsobem a v jakém rozsahu členové orgánů právnické osoby za ni rozhodují a nahrazují její vůli.“²⁷ Právnická osoba tedy nově nejedná svými členy (orgány), nýbrž coby subjekt neschopný vlastní vůli utvořit, resp. s ní disponovat je svými členy (orgány) zastoupena.²⁸ Oproti současné právní úpravě jsou tedy subjekty nadány schopností vůli konstituovat a projevit ji navenek výhradně fyzické osoby. Ve zbylých případech entit, které zákon za subjekty *práva* označuje (nově již bez ohledu na to, zda je fakticky možné, aby vůli samy utvořily, resp. následně artikulovaly) dochází ke konstrukci právní fikce, která těmto subjektům *práva* připisuje vůli za ně jednajících osob fyzických. Za subjekt *práva* je tak fakticky možné označit cokoli.²⁹ „Právní uznání“ subjektivity jednajícího je sice i nadále nezbytným předpokladem pro to, aby následky projevu vůle byly „právně relevantní“, možnost „normativní akceptace“ dané entity se však již neomezuje pouze na subjekty schopné vůli utvořit, resp. projevit.

Podstatnou změnu příchodem rekodifikační osnovy prodělává rovněž „právní garance“ následků projevů vůle. Ust. § 545 NOZ totiž stanovuje, že „[p]rávní jednání vyvolává právní následky, které jsou v něm vyjádřeny,

²⁶ Srov. art. 55 ZGB. (*Schweizerisches Zivilgesetzbuch vom 10. Dezember 1907 - Stand am 1. Januar 2012* [online] Schweizerische Eidgenossenschaft, 2011 [cit. 2012-04-19]. Dostupné z: <<http://www.admin.ch/ch/d/sr/2/210.de.pdf>>.)

Blíže viz např. Gmür, M. *Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch. Band I., Einleitung. Personenrecht*. 2. Aufl. Bern : Verlag von Stämpfli & Cie, 1919. s 220-223.

²⁷ § 151 odst. 1 NOZ.

²⁸ Po mém soudu pak nelze než souhlasit s J. Dědičem v tom, že v důsledku striktního příklonu k fikční teorii je systematicky nesprávné hovořit o „orgánech“ právnické osoby (srov. Dědič, J. K právní povaze usnesení valné hromady v rekodifikaci soukromého práva. *Obchodněprávní revue*. 2011, roč. 3, č. 11. s. 326).

²⁹ V tomto kontextu se jeví být vhodné poukázat na novou úpravu věci v právním smyslu. Ust. § 489 NOZ stanovuje, že „[v]ěci v právním smyslu [...] je vše, co je rozdílné od osoby [...]“.

*jakož i právní následky plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.*³⁰

První část tohoto ustanovení se jeví být poměrně nedůležitá. Jde totiž o zřejmou tautologii, resp. definiční vymezení kruhem. Pokud by *jednání* žádné následky nevyvolávalo, šlo by ze samé podstaty věci o *čin bezprávný*, nikoli o *právní jednání*. Že tedy *právní jednání* vyvolává *právní následky* v něm obsažené, je zcela zřejmé.

Podstatně zajímavější je však druhá část věty, která praví, že „*[p]rávní jednání vyvolává právní následky [...] plynoucí ze zákona, dobrých mravů, zvyklostí a zavedené praxe stran.*“³¹ Oproti účinné právní úpravě se tak za „*právně relevantní*“ projevy vůle považují nejen ta jednání, jejichž následky „*garantuje*“ norma práva (resp. právo objektivní), nýbrž i ty, s nimiž jistě následky spojují dobré mravy,³² zvyklostí³³ a zavedená praxe stran.

Koncepce tohoto ustanovení byla zcela zjevně inspirována ust. § 3 odst. 1 ObčZ, jakož i ust. § 1 odst. 2 a § 266 odst. 3 zákona č. 513/1991 Sb., obchodního zákoníku, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „ObchZ“). Je však nutné zdůraznit, že všechna tato ustanovení mají ve vztahu k problematice *právních úkonů* povahu výkladovou, nikoli definiční.³⁴ V případě NOZ pak byly obě tyto kategorie spojeny v jednu, což se z mého pohledu nejvíce jeví být krokem nešťastnějším. Doposud poměrně zřejmá hranice mezi *bezprávnými činy* v užším slova smyslu a „*právně relevantními*“ projevy vůle se nově výrazně rozostřuje, a v konkrétních případech tak není zcela zřejmé, která z jednání považovat za právem *aprobovaná* a která chápat jako projevy vůle stojící mimo oblast normativně regulovanou.

Uveďme jednoduchý příklad dvou osob, které pětkrát po sobě uzavřely smlouvu jistého druhu. Po souhlasném jednání měla osoba A, která byla na místě kontraktace vozem, s osobou B vždy společnou cestu, a proto osobě B pokaždé nabídla, že ji vezme s sebou a do místa jejího určení ji

³⁰ § 545 NOZ.

³¹ § 545 NOZ.

³² K problematice „*dobrych mravů*“ blíže viz např.: 1) Salač, J. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu*. 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2004. 301 s. 2) Nejvyšší soud ČR: Vymezení pojmu „*dobré mravy*“. Spáčil, J. *Právní rozhledy*. 2003, roč. 11, č. 6. s. 305-307.

³³ K problematice „*obchodních zvyklostí*“ blíže viz např. Pokorná, J., Marek, K. *Obchodní zvyklosti: Důležitý prvek regulace právních vztahů*. *Právní rádce*. 1999, roč. 7, č. 2. s. 8-10. ISSN 1210-4817.

³⁴ Srov. např. Tomsa, M. § 266. In Štenglová, I., Plíva, S., Tomsa, M. a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. s. 850.

odveze. Po šesté úspěšně dovršené kontraktaci ale osoba A pokračuje opačným směrem, a proto tedy tentokrát osobě B svezení nenabízí. Strany mezi sebou bezesporu zavedly jistou praxi, a přestože objektivní právo na uzavření smlouvy tohoto druhu nutně nemusí vázat *právní* povinnost osoby A přepravit osobu B do jistého místa, tato *právní* povinnost v návaznosti na ust. § 545 NOZ po mém soudu vzniká opakovaným jednáním stran v totožných situacích. Je pak nutné zdůraznit, že zde již v žádném případě nejde o činy společenských úsluh (tzv. *liberality*), neboť zákonný text jasně hovoří o tom, že „*právně relevantní*“ následky projevu vůle vyvstávají nikoli pouze z právních předpisů, nýbrž též ze zavedené praxe stran. Osoba A má tedy nově *právní* povinnost osobu B přepravit, a to aniž by jí to přikazovala konkrétní *právní* norma.

Podstatně komplikovanější je pak situace ve vztahu ke *zvyklostem* a *dobrym mravum*. Zatímco totiž *zákon* či *zavedenou praxi stran* jsme schopni detekovat empiricky poměrně jednoznačně, *dobré mravy* a *zvyklosti* jsou pojmy ze své podstaty ryze abstraktní, které navíc mění svůj obsah v závislosti na prostoru a čase.³⁵ Abstraktní se tedy stává i celá kategorie *právních* následků, resp. *právního* jednání, neboť v daný okamžik není zcela zřejmé, zda následky daného projevu vůle v určitou chvíli vyplývají z dobrých mravů, resp. zvyklostí, či zda jde o následky vyvstávající z „*norem*“ mimoprávních (společenských). Hranice mezi jednáním *právním* a *činy bezprávními* je tedy nově ne příliš zřetelná, což bezesporu nepřispívá právní jistotě a lze z mého pohledu označit za prvek ryze negativní.

V akademické rovině se pak jeví nesprávné již samo „*uvazování*“ *právních* následků projevů vůle na *zavedenou praxi stran*. Zavedená praxe stran je totiž zcela zřejmě institutem užívaným, resp. použitelným výhradně v právu obligačním. *Právní* jednání (resp. *právní* úkon) je však tuzemskou právní kulturou považováno za pojem obecně aplikovatelný ve všech právních odvětvích (nikoli pouze v právu závazkovém), proto se tedy užití tohoto termínu v daném kontextu nezdá být nejméně škodlivým.

Zatímco ve směru k *dobrym mravum*, *zvyklostem* a *zavedenou praxi stran* se okruh *právních* následků, resp. „*právně relevantních*“ projevů vůle rozšiřuje, ve vztahu k objektivnímu právu dochází naopak k jeho zúžení. Ust. § 545 NOZ totiž hovoří pouze o *právních* následcích plynoucích ze *zákona*. *A contrario* následky projevů vůle vyplývající z jiných právních předpisů za „*právem garantované*“ nově označit nejde (účinná právní úprava používá obecného sousloví „*právní předpisy*“, viz ust. § 34 ObčZ).

Pokud by tedy například *jednání* subjektu vyvolalo pouze následky vyplývající z podzákoných právních předpisů a současně by se nejednalo o konsekvence vyplývající z dobrých mravů, zvyklostí či zavedené praxe

³⁵ Srov. např. usnesení Ústavního soudu ze dne 26. 2. 1998, sp. zn. II. ÚS 249/97.

stran, o *právní* jednání by po mém soudu již hovořit nešlo a tento projev vůle by tak nově spadl do kategorie *činů bezprávných*.

To má však závažné a dalekosáhlé následky. Na projevy vůle stojící mimo sféru práva příkladně nelze použít *právní* úpravu neplatnostního *právního* jednání. Nachází-li se totiž projev vůle v oblasti *právem* nenormované, nelze na něj klást žádné normativní požadavky. Nenaplnění podmínek kladených na *jednání* právními předpisy totiž může u *právního* jednání vést nanejvýš k tomu, že *právní* předpis na daný projev vůle pohlíží, jako by býval nebyl učiněn. Tato sankce však u *činů bezprávných* nemůže nastat, neboť tyto projevy vůle stojí mimo sféru práva (tj. v *juristické* oblasti se k nim nepřihlíží) ze samé podstaty.

Zúžení *právního* jednání pouze na ty projevy vůle, jejichž následky jsou uznány výhradně normou práva zákonné síly, se tedy z mého pohledu jeví být značně komplikované a v kontextu ust. § 2 odst. 2 NOZ je otázkou, zda k této legislativní novince „*jasný úmysl zákonodárce*“ směřoval.

Sluší se pak alespoň stručně poukázat rovněž na to, že podobnými nešvary trpí rovněž nově zavedená zákonná úprava *právních* událostí. Ust. § 600 NOZ praví, že „*[z]ákon stanoví, která práva a které povinnosti vznikají, mění se, nebo zanikají z právních skutečností nezávislých na vůli osoby. Takový následek může též určit ujednání stran.*“³⁶

Je-li pomínuto, že i zde jsou *právní* následky vázány pouze na skutečnosti, s nimiž jisté konsekvence spojuje výhradně *zákon*, nikoli objektivní právo jako celek (viz výše), zdá se být první věta tohoto ustanovení poměrně logickým přijetím ustáleného úzu *právní* teorie.

Druhá věta však opět poměrně překvapivě rozšiřuje okruh „*právně relevantních*“ událostí, kromě těch, o nichž tak stanoví zákon, rovněž na ty události, které dohodou určí samy *strany*. Do obecných ustanovení je tedy i zde řazen prvek práva závazkového. Co však víc, při hlubší úvaze docházím nutně k závěru, že dotčená norma práva není obsahově ničím jiným, než úpravou podmínky (*condicia*), kterou však NOZ výslovně zmiňuje již v ust. § 548 odst. 2 NOZ. Z mého pohledu tedy není zcela zřejmé, jak s touto duplicitou pracovat, resp. jaký je pravý smysl druhé věty ust. § 600 NOZ.

Coby dílčí závěr této kapitoly lze uvést, že kromě takřka zanedbatelných terminologických změn přináší nová *právní* úprava zcela zásadní systematické novinky. Provázání výkladových ustanovení s ustanoveními definičními vede k rozostření hranice mezi „*právně relevantním*“ a „*právně irrelevantním*“ jednáním, což se zejména pro *právní* praxi nejeví být nejšťastnějším řešením. Podobně pak také zúžení „*legální garance*“ projevů

³⁶ § 600 NOZ.

vůle pouze na ty, s nimiž jisté následky spojuje norma práva výhradně zákonné síly, se jeví být poněkud krátkozraké a nepraktické. Podobnými nejasnostmi pak netrpí pouze úprava *právního* jednání, nýbrž *právních* skutečností jako celku.

4. ZÁVĚR

Nadcházející právní úprava „[...] - rozdílně od § 34 současného [občanského] zákoníku - neaspiruje na definici *právního úkonu*.“³⁷ Účinné legální vymezení tohoto pojmu však (vyjma diskuse stran užití slova „*zejména*“, viz výše) zcela kopíruje teoretickou podstatu subjektivních *právních* skutečností. NOZ již s koncepcí *volních* právních skutečností koresponduje znatelně méně. „*Právní relevance*“ projevu vůle nově nevyplývá pouze z práva *objektivního* (v případě NOZ přesněji řečeno ze zákona), nýbrž je navázána rovněž na dobré mravy, zvyklosti a zavedenou praxi stran. Zůstává pak otázkou zda k tomu stavu vůle zákonodárce skutečně směřovala, či zda jde spíše o legislativně-technickou nedokonalost nové právní úpravy.

Literature:

- BEJČEK, JOSEF, ELIÁŠ, KAREL, RABAN, PŘEMYSL, et. al. *Kurs obchodního práva: obchodní závazky*. 3. vyd. Praha : C. H. Beck, 2003. 551 s. ISBN 80-7179-746-4.
- DĚDIČ, JAN. K právní povaze usnesení valné hromady v rekonstrukci soukromého práva. *Obchodněprávní revue*. 2011, roč. 3, č. 11. s. 325-332. ISSN 1213-5313.
- ELIÁŠ, KAREL. Otázky formy při tvorbě vůle spol. s r.o. jejím nejvyšším orgánem. *Ad notam*. 1997, roč. 3, č. 1. s. 1-7. ISSN 1211-0558.
- FIALA, JOSEF, ŠVESTKA, JIŘÍ. Nad některými otázkami právních úkonů v občanském právu. *Právník*. 1983, roč. 122, č. 4, s. 329-346. ISSN 0324-7007.
- FIALA, JOSEF a kol. *Občanské právo hmotné*. 3. opr. a dopl. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2002. 433 s. ISBN 80-210-2793-2.
- FIALA, JOSEF, KINDL, MILAN, et. al. *Občanský zákoník: komentář. I. díl, (§ 1 až 487)*. 1. vyd. Praha : Wolters Kluwer ČR, 2009. 866 s. ISBN 978-80-7357359.
- GIERKE, OTTO VON. *Deutsches Privatrecht*. Band 1, Allgemeiner Teil und Personenrecht. Leipzig : Duncker & Humblot, 1895. 897 s.

³⁷ Důvodová zpráva k NOZ, s. 710.

- GMÜR, MAX. *Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch. Band I., Einleitung. Personenrecht.* 2. Aufl. Bern : Verlag von Stämpfli & Cie, 1919. 384 s.
- HAVEL, BOHUMIL. Quo vadis obchodní vedení. *Obchodněprávní revue.* 2010., roč. 2, č. 3. s. 70-74.
- HEYROVSKÝ, LEOPOLD. *Dějiny a system soukromého práva římského.* 4. oprav. vyd. Praha : Nakladatelství J. Otto, 1910. 1243 s.
- HURDÍK, JAN. *Právnícké osoby: (obecná právní charakteristika).* Brno : Masarykova univerzita, 2000. 169 s. ISBN 80-210-2278-7.
- KNAPP, VIKTOR. *Teorie práva.* Praha : C.H. Beck, 1995. 247 s. ISBN 80-7179-028-1.
- KORNHAUSER, LEWIS, SAGER, LAWRENCE. Unpacking the Court. *The Yale Law Journal.* 1986, roč. 96, č. 1. s. 82-117.
- LAVICKÝ, PETR. Kategorie vůle a její uplatnění v soukromém právu. *Časopis pro právní vědu a praxi.* 2000, roč. 8, č. 3. s. 361-366. ISSN 1210-9126.
- LUBY, ŠTEFAN. *Základy všeobecného súkromného práva.* Bratislava : Universum, 1944. 270 s.
- Nejvyšší soud ČR: Vymezení pojmu „dobré mravy“. Spáčil, J. *Právní rozhledy.* 2003, roč. 11, č. 6. s. 305-307. ISSN 1210-6410.
- POKORNÁ, JARMILA, MAREK, KAREL. Obchodní zvyklosti: Důležitý prvek regulace právních vztahů. *Právní rádce.* 1999, roč. 7, č. 2. s. 8-10. ISSN 1210-4817.
- ROCK, EDWARD. The Corporate Form as a Solution to a Discursive Dilema. *Journal of Institutional and Theoretical Economics JITE.* 2006, roč. 162, č. 1. s. 57-71.
- RUBAN, RADEK, KOUKAL, PAVEL. Několik poznámek k otázce nicotnosti v občanském právu. *Právní rozhledy.* 2011, roč. 19, č. 23. s. 857-865. ISSN 1210-6410.
- RUBAN, RADEK. Nicotnost usnesení valné hromady [online]. [cit. 2012-04-22]. Diplomová práce. Masarykova univerzita, Právnická fakulta. Vedoucí práce Jarmila Pokorná. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/251464/pravf_m/>.
- SALAČ, JAROSLAV. *Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu.* 2. vyd. Praha : C.H. Beck, 2004. 301 s. ISBN 80-7179-914-9.

- SAVIGNY, FRIDRIC CARL VON. *System des heutigen römischen Rechts*. 3. Band. 1. Auflage. Berlin : Veit und Comp, 1840, 473 s.
- SELUCKÁ, MARKÉTA. Následky vadnosti právních úkonů (právního jednání). In *Sborník statí z diskusních fór o rekodifikaci občanského práva*. Praha : ASPI, a.s., 2007. s. 248-279.
- SCHWERIN, CLAUDIUS VON. v. *Grundzüge des deutschen Privatrechts*. 2. Aufl. Berlin : W. de Gruyter, 1928. 342 s.
- ŠTENGLOVÁ, IVANA, PLÍVA, STANISLAV, TOMSA, MILOŠ a kol. *Obchodní zákoník: komentář*. 12. vyd. Praha : C.H. Beck, 2009. 1375 s. ISBN 978-80-7400-055-3.
- ŠVESTKA, JIŘÍ, DVOŘÁK, JAN. *Občanské právo hmotné 1. 5.*, jubilejní aktualiz. vyd. Praha : Wolters Kluwer Česká republika, 2009. 459 s. ISBN 978-7357-466-6.

Contact – email

251464@mail.muni.cz